

5.3. Stand van zaken kinderrechten in de lerarenopleiding in Vlaanderen (onderzoek HIVA 2014)

Het onderzoek heeft kunnen vaststellen dat er een brede consensus is binnen de lerarenopleiding over het belang van kinderrechteneducatie. **Binnen de toch wel 'complexe' context van de lerarenopleiding voor het lager onderwijs zien we een aantal belangrijke opportuniteiten om kinderrechteneducatie sterker aan bod te laten komen.** Deze opportuniteiten vormen de basis voor specifieke aanbevelingen.

Meer info via

www.starttokinderrechten.be

voor LERARENOPLEIDERS
en hun **STUDENTEN**

INHOUDSTAFEL

1. Samenvatting	P1
2. Aanbevelingen en tips	P2
1. Het belang van educatie over kinderrechten	P2
2. Kinderrechteneducatie als pedagogisch kader	P2
3. Streven naar een verdieping van het leerproces binnen kinderrechteneducatie	P3
4. Verder onderzoek naar de voorbeeldfunctie van de lerarenopleiding rond kinderrechten	P3
5. Inzetten op een maatgerichte ondersteuning van de kinderrechteneducatie	P3
6. Expertisecentra voor de bijscholing van leerkrachten rond kinderrechteneducatie.	P4
7. Expliciteren van andere educaties als toegangspoorten voor kinderrechteneducatie.	P4
8. Lobby en advocacy rond kinderrechten en kinderrechteneducatie.	P5
9. Verder onderzoek naar de rol van inspraakorganen voor studenten.	P5
3. Achtergrond	P6
4. Bronnen	P6

1. SAMENVATTING STAND VAN ZAKE KINDERRECHTEN IN DE LERARENOPLEIDING IN BELGIË

Het onderzoek stelde **een brede consensus vast binnen de lerarenopleiding over het belang van kinderrechteneducatie.** De betekenis die men eraan geeft is echter niet éénduidig. Deze lijkt voornamelijk vorm te krijgen vanuit de zorg voor het welzijn van de student of de leerling en hun maatschappelijke inschakeling alsook het aanpakken van disciplinaire uitdagingen... Binnen deze toch wel 'complexe' context van de lerarenopleiding voor het lager onderwijs, zien we desalniettemin een aantal belangrijke opportuniteiten om kinderrechteneducatie sterker aan bod te laten komen. Deze opportuniteiten vormen de basis voor specifieke aanbevelingen.

2. AANBEVELINGEN EN TIPS

1 HET BELANG VAN EDUCATIE OVER KINDERRECHTEN

Het is belangrijk dat educatie over kinderrechten niet verwaarloosd wordt. Als de kennis over kinderrechten ontbreekt bij docenten en student-leerkrachten, zullen zij ook niet in staat zijn om kinderrechteneducatie te verduidelijken in reeds bestaande opleidingsonderdelen noch kinderrechteneducatie hierin kunnen integreren. **Goed begrijpen wat kinderrechten zijn**, kan de docent en student-leerkracht helpen om er aandacht aan te besteden, geïntegreerd in datgene waarmee ze al bezig zijn. Dit kan helpen om hen sneller te laten inzien dat kinderrechteneducatie niet bovenop alle andere educaties hoeft te komen of bovenop datgene wat ze al aan het doen zijn. Dat betekent wel dat kinderrechten en het kinderrechtenverdrag op één of andere manier in een opleidingsonderdeel dat alle student-leerkrachten moeten volgen, dienen opgenomen te worden. Aanbieders van kinderrechteneducatie kunnen op een proactieve manier hierover met curriculumontwikkelaars binnen de hogescholen in gesprek gaan. Hiervoor zijn mogelijk belangrijke opportuniteiten, gezien de verschillende curriculumhervormingen die aan de gang zijn in verschillende hogescholen. Zeker langs Franstalige kant, waar de lerarenopleiding mogelijk verlengd zal worden van 3 tot 5 jaar, zijn er interessante opportuniteiten om **kinderrechten meer expliciet te integreren in een opleidingsonderdeel**.

De integratie van kinderrechten in een bestaand opleidingsonderdeel lijkt ons een tijdsefficiënte investering. Bovendien kan het **een belangrijke motiverende factor zijn voor de lectoren om kinderrechten op vrijwillige basis ook expliciet aan bod te laten komen in andere opleidingsonderdelen**. Het kan daarnaast de docenten ook helpen om in hun relatie tot hun studenten te verwijzen naar het feit dat bepaalde manieren van aanpak binnen de hogeschool in feite geënt zijn op de principes van de kinderrechten. Hetzelfde geldt ook voor de relatie tussen de studentleerkrachten en hun leerlingen tijdens de stage. Studentleerkrachten met een betere kennis over kinderrechten zijn beter in staat zijn om bepaalde aspecten van hun manier van werken expliciet te koppelen aan het kinderrechtenkader. Het is aan de aanbieders van kinderrechteneducatie om met de hogescholen in dialoog te gaan en na te gaan hoe men het best kan samenwerken opdat ook het leren over kinderrechten geïntegreerd kan zijn in de opleiding.

2 KINDERRECHTENEDUCATIE ALS PEDAGOGISCH KADER

Kinderrechteneducatie is geen éénduidig concept. De inhoud en de vorm ervan wordt mede bepaald door de ideologische opvatting van waaruit men het benadert. In die zin is het lastig om kinderrechten en kinderrechteneducatie in een onderwijscontext te behandelen alsof het objectieve zaken zijn, met een betekenis en onderliggende principes waarover algemene consensus bestaat bij de lerarenopleiders.

Een manier om met dit gebrek aan éénduidigheid om te gaan is om kinderrechteneducatie te benaderen als een pedagogisch kader zoals ook door Bourn (2014) naar voor wordt geschoven voor wereldburgerschapeducatie. Kinderrechteneducatie als pedagogisch kader betekent dat studenten worden aangemoedigd om kritisch te reflecteren en in debat te gaan met anderen over kinderrechten en daarbij linken leggen met hun eigen ervaringen, hun sociale en culturele context en hun eigen perspectieven over de wereld. Zulke aanpak laat ook toe dat studenten in interactie kunnen gaan met verschillende perspectieven waaronder o.a. het eerder besproken liefdadigheids- en mensen-rechtenperspectief en privilege discours. Om dit mogelijk te maken, zal er wel nood zijn aan een aangepast conceptueel kader rond kinderrechten dat verder bouwt op bestaande kaders zoals de kinderrechteneducatieboom (Unicef, 2014) en het Krekelboek (VZW vormen) en aansluiting zoekt met de pedagogische kaders die gebruikt worden binnen de lerarenopleiding. Een sterke input van lerarenopleiders bij het uitwerken van zulk conceptueel kader voor kinderrechteneducatie is daarom aangewezen.

2. AANBEVELINGEN EN TIPS (VERVOLG)

3

STREVEN NAAR EEN VERDIEPING VAN HET LEERPROCES BINNEN KINDERRECHTENEDUCATIE

Indien kinderrechteneeducatie gebruikt wordt als pedagogisch kader, lijkt het ons belangrijk om te erkennen dat docenten en studenten **op verschillende niveaus zullen starten in het leerproces rond kinderrechten**. Zo kan het goed zijn dat men betrokken raakt in kinderrechteneeducatie vanuit een disciplinair voorval tijdens de stage in de klas of omwille van een debat of een gastspreker tijdens de opleiding. In een meerderheid van de gevallen zal het leerproces mogelijk starten vanuit een liefdadigheidsperspectief met als focus de bekommernis voor het welzijn van de leerling of de student zonder een kritische reflectie op de link met kinderrechten. Zulk voorval kan een belangrijk startpunt zijn voor een dieper leerproces zoals ook werd vastgesteld in leerprocessen rond wereldburgerschapseeducatie (Bourn, 2014; Andreotti, 2014). Het wordt echter wel problematisch als het leerproces niet verder zou gaan en indien de leerlingen niet betrokken zouden worden in een **kritische reflectie op hun onderliggende assumpties over de structurele oorzaken van het niet naleven van kinderrechten of van armoede en ongelijkheid**. Zo een situatie kan oneerlijke situaties en stereotype beeldvorming immers ongewild in stand houden.

4

VERDER ONDERZOEK NAAR DE VOORBEELDFUNCTIE VAN DE LERARENOPLEIDING ROND KINDERRECHTEN

Uit de resultaten blijkt dat een meerderheid van de bevraagde lectoren hun manier van omgaan met student-leerkrachten als een belangrijke manier zien om kinderrechten in de praktijk te brengen in hun hogeschool. Men gaat ervan uit dat dit een **ervaringsgerichte manier van leren 'door' kinderrechten** bevordert, die ook een invloed zal hebben op de relatie met hun toekomstige leerlingen. Dit lijkt ons een interessante hypothese die verder onderzocht dient te worden. **Langdurige samenwerkingsverbanden of leertrajecten** rond kinderrechteneeducatie tussen hogescholen en aanbieders van kinderrechteneeducatie zoals Unicef, bieden een interessante context waarbinnen zulk onderzoek zou kunnen uitgevoerd worden. In twee hogescholen die betrokken waren in het onderzoek, werden zulke leertrajecten trouwens opgestart.

5

INZETTEN OP EEN MAATGERICHTE ONDERSTEUNING VAN KINDERRECHTENEDUCATIE

Lerarenopleiders staan heel sterk op hun autonomie in het bepalen van de inhoud en de vorm van hun lessen alsook de interactie met de studenten. Er is bij hen dan ook geen grote vraag voor aansturing vanuit de directie (opleidingshoofden of departementshoofden) of het beleid, noch vanuit externe organisaties die kinderrechteneeducatie promoten. Lerarenopleiders zijn daarentegen **wel vragende partij voor ondersteuning bij initiatieven die men zelf opzet binnen de hogeschool of binnen hun lessen**. Men is dan vooral voorstander voor ondersteuning op maat d.w.z. aangepast aan de specifieke noden en context. Ook is men voorstander voor **toegankelijke overzichten van het bestaande aanbod aan leermaterialen**. Men wil zowel inhoudelijke als pedagogische hulpmiddelen, maar de voorkeur ligt wel bij **leermaterialen waar studenten snel mee aan de slag kunnen in hun klaspraktijk** (bijvoorbeeld korte praktijkgerichte workshops voor studenten rond het aanpakken van kinderrechten, ondersteuning bij eindwerken of stages, verduidelijken van de link tussen kinderrechteneeducatie en andere educaties ...).

Ondersteuning bieden op maat vergt weliswaar een **proactieve aanpak van externe aanbieders** waarbij ze op zoek dienen te gaan naar wat hogescholen precies nodig hebben. Het betekent ook dat ze hun expertise en aanbod beter bekend dienen te maken bij de hogescholen.

2. AANBEVELINGEN EN TIPS (VERVOLG)

6

EXPERTISECENTRA VOOR DE BIJSCHOLING VAN LEERKRACHTEN ROND KINDERRECHTENEDUCATIE

Uit het onderzoek komen aanzienlijke uitdagingen naar boven voor de integratie of implementatie van kinderrechteneducatie in de lerarenopleiding. Zulke innovaties kunnen volgens een aantal respondenten echter wel gestimuleerd worden indien er een expliciete vraag voor is vanuit de scholen. Trouwens, uit een recente bevraging bij leerkrachten in het basis- en secundair onderwijs lijkt deze vraag wel te bestaan (Ackaert et al. 2014). Zo vond 88% van de 188 respondenten binnen deze bevraging het noodzakelijk dat kinderrechten aan bod komt in de lerarenopleiding. Tegelijkertijd vond 77% van de respondenten dat kinderrechten onvoldoende aan bod was gekomen tijdens hun opleiding (ibid.). In die zin lijkt het ons **een interessante optie voor lerarenopleidingsinstituten om in hun bijscholingsaanbod voor (alumni) leerkrachten ook meer aandacht te besteden aan kinderrechteneducatie en hoe dit in de praktijk kan worden gebracht op school**. Enerzijds kan dit lerarenopleidingen toelaten om zich te profileren als expertisecentra rond kinderrechteneducatie. Anderzijds kan het onrechtstreeks ook mee bijdragen tot een groeiende vraag vanuit de scholen naar het integreren van kinderrechteneducatie in de lerarenopleiding zelf.

7

EXPLICITEREN VAN ANDERE EDUCATIES ALS TOEGANGSPOORTEN VOOR KINDERRECHTENEDUCATIE

Enerzijds is de beschikbare ruimte en tijd in het curriculum van de lerarenopleiding lager onderwijs heel beperkt voor het invoeren van extra leerinhouden rond kinderrechteneducatie. Anderzijds is er consensus over het belang van kinderrechteneducatie en de nood om kinderrechten explicieter te benoemen in die opleidingsonderdelen of algemene manier van werken waar zij nu eerder impliciet aan bod komen. Zo kan een lector die gebruik maakt van aangepaste **onderwijsmethodes voor studenten met leermoeilijkheden of met specifieke didactische leernoden**, op een meer expliciete manier, deze aanpak linken met het recht op onderwijs en informatie. Eveneens kunnen initiatieven ter bevordering van **studentparticipatie** explicieter gelinkt worden met het recht op een eigen mening en inspraak. In die zin is het eveneens belangrijk dat externe aanbieders nog verder verduidelijken hoe kinderrechteneducatie via andere educaties aan bod kan komen. De resultaten tonen immers aan dat **bepaalde educaties als toegangspoorten voor kinderrechteneducatie worden erkend door de bevraagde lerarenopleiders** (bv. educaties over diversiteit, mensenrechten, sociale vaardigheid, democratie, burgerschap en ontwikkelingseducatie).

Daarnaast kunnen externe aanbieders ook helpen om praktische pistes aan te reiken voor de **integratie van kinderrechteneducatie in educaties die minder gezien worden als geschikte toegangspoorten** (bv. media, duurzame ontwikkeling en vredeseducatie). Via het expliciteren van deze toegangspoorten, kunnen externe aanbieders aantonen dat hogescholen niet bovenop andere educaties nu ook nog kinderrechteneducatie er bij moeten nemen.

Verder **onderzoek naar de mogelijkheden van andere educaties als toegangspoorten voor kinderrechteneducatie** lijkt ons aangewezen. De scope van dit onderzoek liet immers niet toe om in te gaan op de mogelijke mechanismes voor integratie. Ook was het niet mogelijk om een exhaustieve lijst van educaties op te nemen in de bevraging. Dit was immers niet de prioritaire onderzoeksvraag en het aanbieden van een exhaustieve lijst van educaties zou tevens de vragenlijsten te zwaar hebben gemaakt.

2. AANBEVELINGEN EN TIPS (VERVOLG)

8

LOBBY EN ADVOCACY ROND KINDERRECHTEN EN KINDERRECHTENEDUCATIE

Unicef wordt gezien als een goedgeplaatste actor om sensibiliseringscampagnes op te zetten, die ingaan tegen de voortdurende besparingen op onderwijs en cultuur. Zulke campagne kan wijzen op het belang van kinderrechteneducatie in het algemeen en van kinderrechteneducatie in de lerarenopleiding in het bijzonder. Dergelijke **campagnes zouden ertoe kunnen bijdragen dat kinderrechteneducatie meer op de publieke agenda komt te staan** en dat men kinderrechten meer expliciet gaat benoemen.

Er is **meer communicatie nodig over kinderrechteneducatie** zoals nu het geval is rond STEM-onderwijs (STEM is het acroniem van Science, Technology, Engineering en Mathematics). Zoals bij de sensibilisering rond STEM, zouden externe aanbieders ook moeten aantonen waarom kinderrechten belangrijk zijn in de huidige context van recente maatschappelijke ontwikkelingen. De stijgende socio-culturele diversiteit en de daarmee gepaarde uitdagingen zijn hier voorbeelden van. Onderzoek toont aan dat onderwijsactoren op zoek zijn naar kaders en benaderingen die hun kunnen helpen om met deze uitdagingen om te gaan. Het kinderrechtenverdrag met haar onderliggende principes kan hiervoor een kader bieden dat via sensibiliseringscampagnes sterker in de aandacht kan gebracht worden.

Voor deze campagnes zou gebruik kunnen gemaakt worden van de kanalen van KLASSE, klascement en 'schooldirect'. Ook zouden er contacten kunnen gelegd worden met de vereniging van lerarenopleiders in Vlaanderen VELOV. Ook langs Franstalige kant zouden zulke samenwerkingsverbanden kunnen geëxploreerd worden. Respondenten langs Franstalige kant verwezen vooral naar de nood aan politieke advocacy rond kinderrechten (nl. over het respect van kinderrechten in België in het algemeen en in scholen in het bijzonder).

9

VERDER ONDERZOEK NAAR DE ROL VAN INSPRAAKORGANEN VOOR STUDENTEN

Tenslotte zijn er een aantal verrassende bevindingen rond inspraakorganen voor studenten die verder dienen onderzocht te worden. Zo is er het opmerkelijke verschil tussen Nederlandstalige en Franstalige respondenten inzake hun opvatting over de mate waarin inspraakorgaan voor student-leerkrachten werden ingericht in hun hogeschool. 90% van de Nederlandstalige respondenten zegt dat dit gebeurt in de lerarenopleiding tegenover 20% van de Franstalige respondenten. **Ook was er de vaststelling dat ongeveer 1 op 4 van de respondenten (22,5% NL; 35,3% FR) de inrichting van een inspraakorgaan niet associëren met kinderrechteneducatie.** Dit lijken ons interessante pistes voor verder onderzoek.

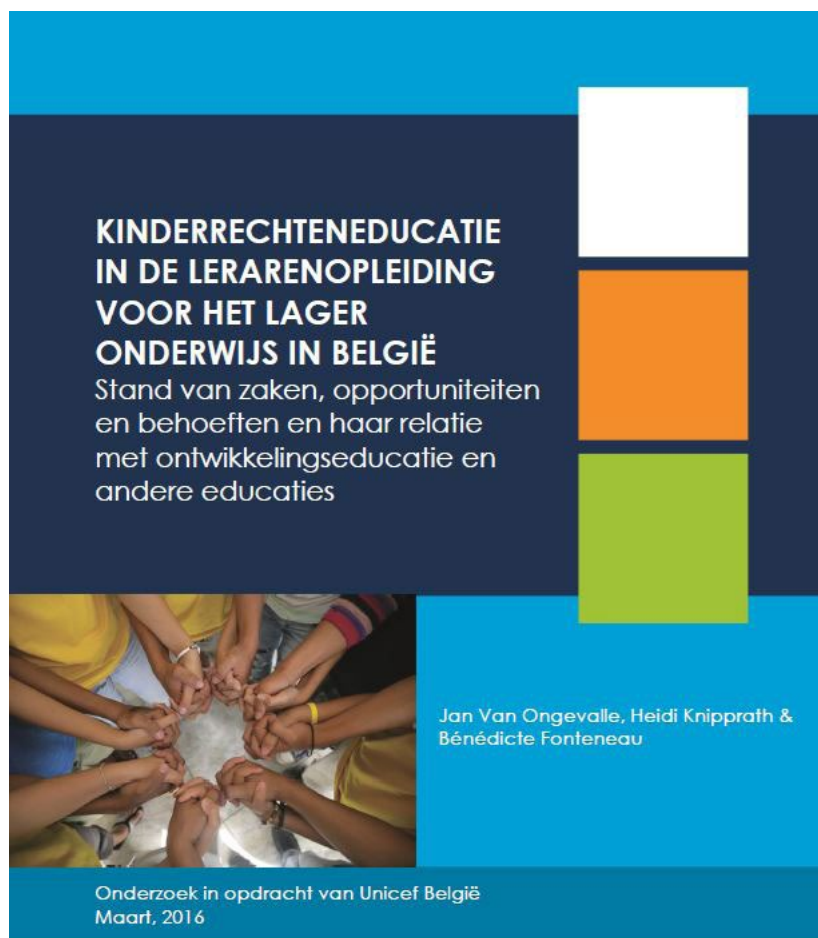

5.3. Stand van zaken kinderrechten in de lerarenopleiding in Vlaanderen (onderzoek HIVA 2014)

3. ACHTERGROND

Alhoewel andere perspectieven niet uitgesloten zijn, lijken de praktijkvoorbeelden die tijdens de diepte-interviews gegeven worden er op te wijzen dat **kinderrechteneducatie vooral vanuit een liefdadigheids- of zorgperspectief wordt benaderd**. Kinderrechten komen hierbij voornamelijk op een impliciete manier aan bod via educatie door kinderrechten. **Expliciete leerprocessen** over het kinderrechtenverdrag en de onderliggende principes alsook het opkomen voor kinderrechten lijkt een stuk minder aan bod te komen. Daarnaast stellen we vast dat het uiteindelijk niet evident om **kinderrechteneducatie breed te integreren in de lerarenopleiding**. Beperkte ruimte binnen het curriculum, tijdsdruk, dalende vakkennis van instromende studenten, onderbezetting van het personeelsbestand, beperkte kennis bij de docenten over kinderrechten, competitie met andere educaties, beperkte aansturingruimte vanuit directie zijn voorbeelden van belemmerende factoren die door de respondenten tijdens het onderzoek naar voor werden geschoven.

4. BRON

Lees het volledige rapport [hier](#): Jan Van Ongevalle, Heidi Knipprath & Bénédicte Fonteneau. Maart, 2016.
Kinderrechteneducatie in de lerarenopleiding voor het lager onderwijs in België: Stand van zaken, opportuniteiten en behoeften en haar relatie met ontwikkelingseducatie en andere educaties. Onderzoek in opdracht van Unicef België